

Adatok Bagol András történelem szemléletéhez

PERGER GYULA

Kuny Domokos Múzeum, H-2892 Tata, Pf. 224., e-mail: pergergyula61@gmail.com

PERGER, Gy.: *On András Bagol's View of History.*

Abstract: András Bagol's oeuvre caught the attention of the ethnographers already in the early 20th century. His shepherd's crooks, which were inlaid with wax and embellished with historical scenes or portraits of Hungarian heroes, were sought after among the wealthy collectors and public collections alike. They are pieces of art of the highest quality, in which the shepherds' tradition of the Transdanubia is preserved. One of his works, which has been previously unknown, is kept in the museum of Győr: a shepherd's crook with wax inlay from the year of 1877. This crook was made in honor of Kázmér Hegedűs, its central themes are, beside the customer's family, the herds of horses on the Great Hungarian Plains and the city of Pécs. Some previously unknown letters of Bagol written to Ottó Herman verify that he was a soldier in 1848–49 and was forced into hiding after the fall of the War of Independence. From the 1880s he resumed an active role in politics as a canvasser of the 48 Independence Party (48-as Függetlenségi Párt). One of his poems he wrote about the elections reveals his view of history, elements of which are indicated in the carvings of his many crooks as well.

Keywords: shepherd art, view of history, Ottó Herman

Mándoki László 1978-ban, a Somogyi Múzeumok Közleményeinek hasábjain, Bagol András Pécsen őrzött faragványainak ismertetése kapcsán vetette fel, hogy reményei szerint, írása „... nyomán más múzeumok is közreadják a tulajdonukban levő Bagol András faragványokat. Ezáltal közkinccsé válhat e méltatlanul elfeledett alkotó(k) máig fennmaradt oeuvre-je.”¹ A „felhívás”-t követően Györffy István szemészprofesszor az Ethnographia XCIV. évfolyamában „Adatok Bagol András botfaragó munkásságához” címen – képekkel és rajzokkal illusztrálva – tette közzé pásztorművészeti gyűjteményének négy, Bagol András által készített darabját.² 1987-ben – szintén az Ethnographiában – S. Kovács Ilona, a Néprajzi Múzeum pásztorművészeti gyűjteményének vezetője foglalta össze – akkor újszerű megközelítéssel – „Bagol András faragópásztor” munkásságát. Ugyanebben az évben az Élet és Tudomány rövid – de annál tartalmasabb cikket közölt Szelestey László tollából, „Ki volt Bagol András?” címmel.³

Az ezredfordulón, a Somogy megye népművészetét bemutató reprezentatív kötetbe a pásztorművészettel – s benne Bagol-lal – már korábban is foglalkozó Kovács Ilona összegezte mindazt, amit a jeles „faragópásztorról” s munkáiról tudni lehetett. Műveit a pásztor-

művészet „Virágkor”-ának darabjaiként tartja számon, amikor „a kilencvenes években kiadott és a parasztság körében is terjedő hazafias... kiadványok hatására, a történelmi személyek és események ábrázolására is egyre több példát találunk.”⁴ „Bagol András botfaragó volt. Kivadáron és a Baranya megyei Botyán szolgált pásztorként. Csak kései faragványait ismerjük, melyeket 1891 és 1903 között faragott. Sorozatban készítette a vékony botokat, fókákat és karikásnyelet. Használatra alkalmas szerszámot alig ismerünk tőle. A faragványainak a szerkezete és mérete eltérő, viszont a formája, a technikák: karcolás, domborúfaragás, öntés, színezés; a motívumok egy része és a díszítő felépítése beleillik a hagyományba.

Faragványait történelmi képekkel díszíti, amihez feltehetően a korabeli kiadványok illusztrációit használja előképként. Átfogalmazza a sajátos pásztorművészeti formanyelvre, vagyis a jelenetből kiemel egy-két személyt és a hozzájuk tartozó jelképes tárgyat, amit felnagyít. A pásztor és betyárfigurákhoz hasonlóan a történelmi személyiségeket is egy-egy jelképes motívummal és a jellegzetes öltözkéssel jellemez. Kossuth Lajos mentés, szakállas figura, fején Kossuth kalap, a kezében zászlót tart, Petőfi a Nemzeti dalt tartalmazó irattekercset fogja, Batthyány Lajos mellé szomorúfüzet farag, Lehel vezér kürtöt tart a kezében. A motívumokat megnevezi, például a szíren felirata: „ÉN HABLEÁNY VAGYOK JAJ NEKTEK MAGYAROK.” Bagol legtöbb faragványa ajándék, ezért írja rájuk a magyarázó feliratokat.”⁵

Bagol munkássága már a XX. század eleje óta ismert (és elismert) volt, vagy lehetett az érdeklődő nagyközönség előtt. Malonyay Dezső munkájából⁶ az életrajzi adatokon kívül – dunántúli arisztokrata családok birtokain cseléd, juhász, majd öreg korában csősz – az is kiderül, hogy Bagol munkái keresett darabok lehettek a századfordulón. Nemcsak munkaadóinak készített „névre szóló” botokat, ezek tovább is ajándékozták azokat. Malonyay A magyar Nép Művészete III. kötetének végén – annak ellenére, hogy csupán egy munkájának rajzát adja⁷ – önálló fejezetet szentelt a „művész” Bagol Andrásnak.⁸ Az egyébként is anekdotisztikus életképpel indított írásban Malonyay olyan legendát teremtett, amely szinte egy évszáz-

1 Mándoki L. 1978: 270.

2 Györffy I. 1983: 423–431.

3 Szelestey L. 1987: 1548–1549. E cikk változata újabb illusztrációkkal megjelent. Szelestey L. 2001: 26–27.

4 S. Kovács I. 2001: 356.

5 S. Kovács I. 2001: 369.

6 Malonyay D. 1911:

7 Malonyay D. 1911: 111.

8 Malonyay D. 1911: 293–298.

dig meghatározta a Bagol Andrásról kialakított képet. Az Atlanti Óceán partján Heywood az „amerikai képfaragó”, Somssich „a magyar gróf, aki egész komolyan művész akar lenni s úgy él, úgy tanul, úgy dolgozik, mintha semmi köze se volna ahhoz a somogyi dominiumhoz, amely egykor az övé lesz bizonyosan, [...] Cambell, a skót festő és Pixotto, a spanyol piktor” és Malonyay az eső elől a teraszra húzódva a művész és művészet mibenléte felett merengenek. *„És ott volt vélünk Alexandre Harrison is a világ egyik legjelesebb tengerfestője. Az ereszt végiben dolgozott, a grófnaknak füstött egy kis képet az esőverte szürke tengeréről, cserébe a Bagol András-féle botért.*

Tudtuk előre, hogy remek lesz Harrison dolga, – de az a bot se utolsó!

Készült Somogy megyében, a nagyatádi járásban, Kivadáron, és cselekedte Bagol András maga, miként ez meg vagy on írva a kiteremtettézt somfaágra. Csillagos ólombuzogány a feje s végig hímes az egész, beöntve színes viasszal; csipkézett karikák díszlenek a buzogány alatt s lejjebb, szép sorjában, históriás képek és írások következnek. Legelsőbben két lovas magyarok s alattuk a megmagyarázás: „A Magyarok Bejövése 893”. Következik, ágaskodó csikón, egy sisakos magyar s mellette egy kürtös vitéz: „Árpád fejedelem, Lehet vezér”. És itt, mielőtt tovább haladna a nemzeti história illusztrálásában, a művész helyénvalónak találá fölroni, csupa öreg betűkkel, magát a bot történetét is: „BAGOL ANDRÁS MUNKÁJA ÉLJEN A BOT GAZDÁJA”. Ezután következik a négytornyú vár, meg ismét egy lovas ember s az írás: „A szigetvár Ostroma 1566 A HŐS ZRINYI”. A szigetvári hőst követi egy lobogós ingujjú csikós, akit nem lehet összetéveszteni mással, mert ott az írás ő róla is: „ISTEN ostora RÓZSA sándor”. Külön keretbe foglalva, megint a bot történetét magyarázza a művész: „Készült kivadáron, Somogy Megyében, NAGYATÁDI járásban”. És most következik a jelenkor: két huszár, de csak gyalogosan, Kossuth Lajos az egyik, Petőfi Sándor a másik, s közöttük egy magyar menyecske, – alattuk, koszorúval körülfontva az írás: TALPRA MAGYAR hí a HAZA PETŐFI szavai Éljen a Szép MAGYAR HAZA 1848 kutya német tönkretette KOSSUTH PETŐFI éljen KIVADÁR.”⁹

Malonyay hosszan idézi Somssich szavait Bagol András életútjáról, sőt azt is megtudhatjuk a gróf szavaiból, hogy *„Nagy mester az öreg! ... Portrékat is csinál. Egyszer, egy ilyen somfaágra kifaragta a háznépet. Első volt, legfölül, a bátyám, puskával, vadászkalapban s aláírva: A GRÓF. Nyomban alatta, másodiknak A SZAKÁCSNÉ s aztán következett csak a tisztartó, az ispán, a parádéskocsis és az udvari kovács. De nem csinál esetet az ilyesimből. A botot beadja a vadásznak, egészséget kívánva grófjának; a konyhában megissza a pohár bort, ami a botért dukál s megyen dolgára.”*¹⁰

Nyilvánvalóan a Malonyay által felvázolt életrajz miatt fogalmazott úgy Mándoki László, hogy „Talán túlzásnak tűnhet, hogy kimondottan műveltnek neveztem

Bagolt, a juhászgazdából csősszé öregedett faragót, azt azonban nem naiv történeti ábrázolásai és témái miatt tettem (bár ezek tagadhatatlan olvasottságról tanúskodnak), hanem abszolút stílusérzékkel, következetesen karcolt... betűi miatt. [...] Ilyen kimunkált, ennyire következetesen alkalmazott írásmóddal egyetlen faragónál sem találkozunk.”¹¹ S. Kovács Ilona pedig azt emelte ki, hogy „a Bagol-faragványok mérete, formája, szerkezete alig követi a dunántúli pásztorművészetben kialakult hagyományokat”,¹² sőt: „Bagol kísérletező egyéniség, merészen vállalkozik az újításokra. Ezek közül ki kell emelni az ábrázolásokra való törekvését, ami arra indítja, hogy részben előképek felhasználásával, részben önállóan, a pásztorművészetben addig ismeretlen kompozíciós megoldásokat alkalmazzon.”¹³ Bagol történeti jeleneteire még Borzsák István is utalt a Zrínyi forrásokról írott tanulmányában.¹⁴

Az elemzésekben jelenlévő – a Bagol személye és munkái közötti – ellentmondást Szelestey László kutatásai oldották fel. A Baranya megyei botykapeterdi református anyakönyvekben mind Bagol születési, mind halálozási bejegyzését megtalálta, s a „botfaragó pásztor” valódi foglalkozására is fényt derített. Bagol András bognár volt.¹⁵ Szelestey Bagol által készített sutu-kat is talált,¹⁶ s a helybéli hagyomány szerint a botykai református templom famunkáit is ő csinálta, illetve irányította az építkezést. Bagol leszármazottai azt is tudni vélték, hogy ősük 1848-ban kapitányként szolgált Kossuthot, sőt Turinba is elkísérte.¹⁷

A hiteles életrajzi adatok és Bagol ismert „pásztor-faragásai” alapján egyértelmű, hogy a botok díszítését csak idősebb korban kezdte meg.¹⁸ Ismert munkáinak mindegyike személyhez, vagy egy-egy családhoz köthető ajándék(tárgy). Ezt erősíti Schleicher Verának, egy – a veszprémi múzeumba került bottal kapcsolatos – megjegyzése is: „A múzeum legelső szerzeményei között szerepelt a történelmi tárgyú karcolt botjairól ismert Bagol András egyik alkotása, amelynek kalandos sorsát sejteti, hogy egy kalocsai adományozótól került be gyűjteményünkbe.”¹⁹ A „kalandos sorsot” jól mutatja az is, hogy az Nagyházi Galéria és Aukciósház árverésén 2012-ben szintén feltűnt egy 83 centiméter hosszú Bagol András bot: „faragott fa, színezett karcolt díszítéssel, hazafias jelenetekkel és feliratokkal (Kossuth, Rózsa s. stb.)”, Kertész Sándor néprajzi gyűjteményéből.²⁰

¹¹ Mándoki L. 1978: 265-266.

¹² S. Kovács I. 1987: 104.

¹³ S. Kovács I. 1987: 110.

¹⁴ Borzsák István: Zrínyi forrásaihoz. (Elkésztett megjegyzések Klaniczay Tibor könyvéhez.) Itk 1964. (LXVIII.) 2. szám. 215. 31. jegyzet.

¹⁵ Szelestey L. 1987: 1549

¹⁶ Szelestey L. 2001: 27.

¹⁷ Szelestey L. 1987: 1549.

¹⁸ S. Kovács, meg a többi felsorolni.

¹⁹ Schleicher V. 2006: 301.

²⁰ A 2012. november 7-i aukció 337. tételeként került árverésre.

⁹ Malonyay D. 1911: 295.

¹⁰ Malonyay D. 1911: 296.

1. ábra: Botjelenet. Hegedűs Kázmér és családja. (Tanai Csaba felvétele)

2. ábra: Botjelenet. A „kastély”

3. ábra: Botjelenet. Az alföldi ménes

4. ábra: Botjelenet. Pécs városa
(Tanai Csaba felvételei)

A győri múzeum Bagol botja

Az eddig ismert Bagol munkák sorába illik a győri Xántus János Múzeum néprajzi gyűjteményének darabja is.²¹ A szűkszavú leltárkönyvi bejegyzés,²² illetve a tárgy leírókartonja szerint a spanyolozott sétatobot Győr-Révfülbán vásárolta özvegy Józsa Vincénétől a múzeum 1973-ban. A bot „gombos végű, ólmozott hegyű. Díszítménye: körkörös rosvott szöveg és körbefutó rajzok. Hegedűs Kázmér tiszteletére faragták. Évszám 1893. Spanyolozott és korommal besimított.”

Az egy darab somfából kialakított sétatálcája feje, ólmosbotot formáz. A gömböt formázó domborfaragású fej sima, dísztelen tetején vésett körirat olvasható Bagol jellegzetes betűivel:

ÉLJE[N] A HAZA ÉS A KIRÁLY. KE 1877

A fej alatti képmezőt alul és felül egy-egy gyűrű fogja közre, jelezve azt, hogy e rész a bot legfontosabb információit hordozza. Spirálisan körbefutó felirata:

ELJEN HEGEDŰS KÁZMÉR
 ATYTYA ANNYA TESTVERIVEL
 MINT TENGEBE A SOK HARCSA
 ISTEN ŐKET SOKÁ TARCSA
 ÉLJEN HEGEDŰS CSALÁD

A felirat alatti „csoportkép” középpontjában az APA áll. Vele szemben az ANNYA, karjában egy csecsemővel. Mögötte egy LÁNY. Az apa mögött KÁZMÉR ostorral és karddal. Őt követi két kardos férfi alak – feltehetően Kázmér fivérei – VÁL, illetve AL felirattal jelezve.

A választó gyűrű alatti képmező vízszintesen két részre osztott. A felső mezőben két, egy-egy fenyővel elválasztott épület képe látható. Az emeletes, boltíves kapubejáróval és két kéménnyel ábrázolt KAST[ÉLY] mellett mintha ugyanezen épületet látnánk másik nézőpontból.

A képmező alsó részén spirálisan jelenik meg az IRTÁSI RET, az URASÁGI MAJ JOR, illetve a BIRKA AKO[L]. Míg az irtási rét és az urasági major „alatt” egy négyökrös szekeret hajtó ostoros figura tűnik fel, a birka akol felé KÁZM[ÉR] lovagol az őt gyalogosan követő ostoros alak előtt.

Ez alatt – spanyolozott „sordíszek” között – egy városkép, templommal, házakkal. Felette az írás: NÉZD A A PÉCS VÁROSA EG[Y] BOTRA VAN PINGALVA 1893. A városkép megfelelő helyein a VÁRTEM[P] LOM, illetve PIAC felirat. A kép alján – mintegy a város felé hajtván – négylovas kocsit hajtó KOC[SIS], s járműben HEGEDŰS KÁZMÉR UTAZ.

A legalsó képmezőben, felirata szerint AZ ALFÖLDI KD [LÓ?] MÉNES képe. A vágató lovak közötti fonalak bögatyás kalapos lovas figura. A hozzá tartozó magyarázó szöveg szerint CSIKOS. Az ez alá rótt A BANDI – a kép jellegéből adódóan – talán Angyal Bandi lehet.

A képmezőket négy, arányosan elosztott, egyszerű – piros-„fehér”- zöld – minta követi. A bot végét ólmozott gyűrű védi.

A győri múzeumban őrzött bot tehát tökéletesen illeszkedik abba a „sorozatba” mely Bagol munkásságát jellemzi. Elgondolkodtató ugyanakkor a sétatálcán szereplő két datálás. Míg a boton szereplő 1893-as évszám beleillik abba a képbe, mely szerint Bagol csak a 19. század utolsó évtizedében kezdett faragni, a fejbe vésett 1877 arra utal, hogy már jóval korábban is foglalkozhatott emléktárgyak készítésével.

Bagol András a kortes

Bagol esetleges korábbi munkáihoz, ábrázolási módjához, a történeti jelenetek, illetve alakok szerepének megvilágításához, s nem utolsósorban a Szelestey által feltárt családi hagyomány „alátámasztásához” jó adalékol szolgál Bagol Andrásnak két – Herman Ottóhoz írott – levele.

A levelek a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kéziratárában Ms 250/156-157. szám alatt találhatók. Az 1954–55-ben feldolgozott kéziratok katalógusa szerint 1902-ben íródtak. A levelek tartalmából ugyanakkor egyértelmű, hogy Bagol mindkét levelet 1887 júniusában írta, és küldte el Herman Ottónak.²³

Az írásokból nem csak az derül ki, hogy Bagol aktívan részt vett a 48-as, illetve Függetlenségi párt választási küzdelmeiben, hanem a Nép Zászlója terjesztője és tudósítójaként közvetlenül használhatta a képes politikai hetilap ábráit – akár faragásainak grafikai előképeként is. Mindkét levélben 48-as katonaként ír magáról, az első írásban pedig felemlíti azt is, hogy „én vagyok az az 48-as ki az Kossúth Lajost Orsovaig kísértem”. E levél szerint Bagol egy választási gyűlést követően Herman Ottónak is ajándékozott egy fókost.²⁴

A legfigyelemreméltóbb azonban kétségkívül Bagolnak az a versbe szedett programbeszéde, mely tökéletesen rímeli a botokon megjelenő történetsszemléletével, az ott kiemelt alakokkal és eseményekkel.²⁵

21 A tárgyról készült rajzot illusztrációként közölte Szelestey L. 2001: 27., illetve szűkszavú leírással Tanai P. 2009: 134-135.

22 A botot XJM-N. 73.3.1. számon leltározta be a tárgyat vásároló V. Bíró Ibolya.

23 A datálás pontosítását a levelekhez fűzött jegyzetekben fejtem ki bővebben.

24 E tény tághatja Bagol „botfaragó” munkásságának eddig ismert időhatárait!

25 A leveleket szó szerint közöljük. A könnyebb olvashatóság kedvéért ugyanakkor – a Bagol által mindig egybeírt névelőket elválasztottuk az azokat követő szavaktól. Az értelemzavaró tollhibákat [ ] között egészítettük ki. Az olvashatatlan részeket [?] jeleztük.

Nagyságos Herman Ottó Képviselő
Kegyelmes Uram!

Ha kegyelmet találtam előtte tehát ezen verseket adja által a nép zászlójába és a bükösi beszédemet nyomassa ki az leg közelebbi újságba és amint Sziget várat a rózsá vendég fogadóba beszédet tartot én anak eredményéből beszéltem én vagyok az az 48tás ki az Kossúth Lajost Orsovaig kísértem²⁶ és két jelasits Huszárt és 7 gyalog rázokat mint bakakat el fogtam ahol az Turányi erdőben 2.500 ember közt kapitány voltam több magammal és azokat kormányoztam, több polgár fiú nem támat se Baranyaba sem Somogyba, mert nekem kitézetett az akasztó fa. De el ugrotam mint család és két kis fiúnak atya²⁷ és menedékembe meneküléssel éltem kenyerem 2 és fél évig – ahol a meg szabadulásom után Ő felsegetül nyertem Szabad lábám meg vedéssét igen sokból álana az egész történetet leírni mert egypár árkúsa nem térne.

Csak anyit írok hogy az Szerkesztőség ki adó hivatalának már elvult küldve írásba hogy énis akarok a nép zászlónak tagja és gyűjtője lenni mert aki 48ba 2.500 embert kormányzott mint fel kelt népet egy azon Szavamra igen sokan fogunk meg szaporonni a nép zaszloja meg rendelésébe, anél inkább ne sajnálják a beszédem és a választási Dalokat egyik hassáp közt kinyomatni én ha megkapóm a nép zászlót rögtön minden héten való történetet mely nálunk az alvideken történt fel fogom küldeni az nép zászló ki adó hivatalához Buda pest IV. Ketskeméti utza 6dik szammához.²⁸

Ezek után Nagyságos Herman Ottó Urat az Isten soká éltesse, azon hazánk Ditső fia Kossúth Lajos meg látogatóját melyet az előbi lapból olvastam az Ötsém Bagol Janós út mutatással melynek sziv erejéből főgalmaztam írásaimat kívánom a nép zászló ki adó hivatalnokokat is halálig tiszteletbe és betsületbe tartani és új gyűjtőimet is meg tisztelni. Eljen soká jó Egésségbe mint anyi – Szolgája Bagol András Botykai lakós ki Sziget várat meg köszöntöte és az emlék kis fokózt 2 forintot ada²⁹

u. p. Nagypetend

Pünkösöd más napján tartott Beszéde Bagól András köz polgárnak ahol 250 ember jelenvölt az értekezleten a Bükösi kastélba Jeszenszki Ferentz kép vise-

lönk³⁰ [?] beszédébe³¹

Tisztelt polgár társaim és Úraim

Imé ez azon Ditsőséges nap, melynek Sűgára az egész magyar hónunkba behat. Nézetem szerint Ugy veszem észre hogy önök kebele újra ismét ég, azon pragmon melyet Kossúth nagy hazánk fia meg szerzet a számunkra Éljen Kossúth!!! éjenzés

Tisztelt polgártársaim haljünk haljünk

Én meg vagyok győződve azon hogy talánd nints oly magyar ember kinek szive ne fájna azon hogy a meg szerzet magyar hazánkat, mely kard és vér fojásával alakítatot meg – meg szálta egy oly féreg melynek sem [?] sem fáratságába került volna amidőn hoszan tartó küzdés után a hős Árpád panoniát magyar országnak nevezte – először is a perzsiai királlyal kelet meg ütközni, a hol az ő kevés katonai látván hogy temérdek nép ál pezsi király seregébe meg félemlenének, De Árpád bátorita vitézeit ily szóva[l] Emlékezetek vitézim ara hogy Össeink Átila vezérlesse alat, azt fogaták hogy kardal és vérel Szereznek jobb hazát – ne féljetekek úgy nézetekek a perzsabéliek sokságát mint a legyek sokaságát mert egy köjkes Szarvas sok fene óroszlánt meg zargat az erdőben és a sikságba – meg fujata Árpád a tárogató sipjait és óroszlány módon meg rohanák perzsiakat és anyira küzdenek a lelkesítés után hogy meg verék azokat anyira hogy a perzsiai királyt el fogák, és a had meg csendessede – meg számlálá Árpád a katonáit, és azok hálait, minden egyes katonáira azokból 20 eszerit nevezte a hős vezér Árpád őket huszároknak, mely máiglan is él, e szó – így tegyünk miis, és azon utána támmat második Árpád, ki még életbe van ki anak nyomdokát követe Éljen Kossúth Lajos hazánk ditső fija – nagy zaj sok éjenzés éljen Kossúth Lajos

Tiszte[!]t polgár társaim

Látván a hős vezér hogy az első indulása Szerentsés, meg indúla Etelközéből erdején át, és oly véres ütközetet tart vala – hogy legelőször Ungh vart tebe be, és meg támata seregeit enek főparancsnokát Laboitztát fel akasztatta, a totok vezérjeit és fő vezérét Zobór nevű a nyitra leg magasab hegyén fel akasztata, és a totokat Kárppád hegye alá szorita, máiglan is

26 A családi hagyomány szerint Bagol, mint egyik leghűbb embere Turinba is elkísérte Kossuthot. Szelestey L. 1987: 1549.

27 Szelestey L. 1987. szerint Bagolnak négy gyermeke volt: Zsófia, József, Károly és Lajos. (Egy János nevű gyermeke ötnapos korában meghalt.) A levél alapján 1849-ben Bagolnak már két élő fiúgyermeke lehetett.

28 A Nép Zászlója című képes politikai hetilap 1868 elején (január 4.), a demokrata körök alakulásával egyidőben látott először napvilágot. „Lapvezére” Madarász József képviselő, a pesti Demokrata Kör jegyzője lett. A levélrészlet szerint Bagol – mint „tudósító” – már korábban is kapcsolatban volt az lappal.

29 Ezek szerint Bagol már 1887-ben is készített faragványokat. Ez a Hermann Ottónak ajándékozott fokos lappang, esetleg azonos lehet azzal a datálatlan darabbal, melyet Endrei közölt, esetleg a Janus Pannonius Múzeum – szintén datálatlan – JPM 52.795.1 leltári számú díszfokosával.

30 A Sturm-féle Országgyűlési Almanach szerint: „Jeszenszky Ferenc, Baranya megye, Szentlőrinc kerület. 1846-ban a baranyamegyei Bükkösdön született; fia Jeszenszky Ferencnek, Baranyamegye volt alispánjának. A jogi és államtudományokat a pozsonyi akadémián hallgatta. Tanulmányai végeztével Baranyamegye tiszteletbeli aljegyzőjévé választott. 1868-ban önként belépett a honvédség kötelékébe; két évi tényleges szolgálat után hadnagyi ranggal szabadságot állományba lépett és bükkösi jóságára vonult. Mint baranyamegyei nagybirtokos és bizottsági tag élénken részt vett a megyei közgyűlések tárgyalásaiban. 1881-ben a szentlőrinci kerület nagy többséggel képviselővé választotta és e kerületet 1901-ig képviselte. Az 1901/6. évi országgyűlésen nem volt a parlamentnek tagja, 1905-ben, valamint 1906-ban azonban újra megválasztott. A függetlenségi és 48-as párt híve.”

31 1887-ben Pünkösöd május 29-én volt.

ottan van lakhejek – akkor az Ő Ditsőséges győzedelme után panoniát nevezte magyar országnak 893 évben így vegyék mast beszédemet atyámfiai hogy meg magyarázom, a mostani korszak ügyeit

Haljunk haljunk

Jézus amidőn emberi testben a földön járt meghatta a tanítványinak és a sokasságnak, hogy én meg halok De majd jönnek én utánam ánti Krisztusok akik a népel el hitetik hogy ők a bizonyosak, akik bárány bőrbe öltöznek és farkas nyilai belül ragadozva álanak – és az ő cifra szavaikkal eget menyet s földet ígérő noha semivel nem bíró ergonimás beszédél rúkolnak ki – De nekik ne hidjetekek nekik nints több remény magyar ország számára a felséges fejedelem sem gondól velünk minden igasságos törvény el hagy benünket, készülünk a pusztasságra, tudatni kel a minisztériumot, kivált Tisza Kálmányt ki izó vassat vesz kezébe, nem akarja é azt vízbe mártani hanem haj[ó] törésnek menek eleibe miként órvósólhatnának enyi nyomórt egy emberhez hasonlítom őket, ki az szél elen indul, és nem nyerheti visza az ő lélegzetét.

Nagyon tisztelt polgárok és képviselő Urak és többi

Tekintsetek csak az Erdő mélyében ahol őzek és a szarvasok és más nemű álatok tanyáznak nem Ural-kodik azok közt bizalom, hanem mindenki esméri az őnemét, valamint az ökör az ő urát, Szamár az ő urának jáslát – De Tisza nem esméri a földművelő pólgárt – Nagy zaj és tapsolás éljen Bagó And[rás]

Tisztelt polgárok

hajúnk

Ha az ég rajtunk könyörül és ezen függetlenség párt többségre verődik figyelmeztesse a miniszteriumot hogy azon terhes adosságát mielőbb törlesze le és a magyar embert a maga jogába szabadon rendelkeztesse mert mi bérlők vagyunk és selérek, mert gonosz és istentelen emberek árasztoták el magyar ország tartományát véren szerzet földjét, fel emésztik veritéki gyümölsét, és az véren szerzet földjét vetessék el jó magal a konkolyt hányák ki a buzából így terem földünk jó gyümölsöt, melyre minden ajkú nép azt kiáltja éljen a haza, Éljen a király – Éljen Kossúth Lajos ezen nagy hazánkfia és mind ezek követei ámen.

Nagy zörenés és sok éljenzés háromszor emelték fel Jeszenszkit a Kossúth pragmba és éllelék

Bagol András

Követ választásra és nép kedvére készítet versek a szent lörintzi kerületbe

Árpád hőssünk hű veze[r]ünk meg hala
De anak a sarjadéka ki hajta
Kossúth let anak a fénylő csillaga
ne fély magyar meg kézbe van a haza

Ditső Árpád perzsiák meg verője
Ezt a hazát kardal vérel szerzette
Katonáit oly szépen bátoritá
egy egy vitézt huszra is ki számítá

Akór volt az első szó, hogy huszárok
meg szólalt a tábori síp nótájok
Etel közbül erdején át sebessen
Úngh várt veték először be ügyessen

Az után termet egy csinos eper fa
melynek ága fel világra ki hatta
levelei már sárgulnak és hálnak
de gyökeri még erőssen álanak

Ezer nyóltz száz negyven nyóltzba virágzót
Rögtön utána erőssen szagozót
Kossúth Lajos volt enek a kertésze
De Görgei szép virágát letépte

Indúlnak a négyes ökör fogatok
Minden felül magyar ászlók lobogtak
Bömbölt a szél világosnál jött a hír
Ott ássatot a magyarnak egy mély sír

Örült ezen a kormány párt és tagja
De nem alút ki még magyar lámpája
Kisút még ránk Kossúth Lajos csillaga
Ezen öszve vesz a kormány párt tagja

Ezer nyóltz száz nyóltzvan hétbe kiderül
Még a kormány párt hajója elmerül
A mi hajónk evezén is előre
Had kúlogjon a kormánypárt szekere³²

Tisza Kálmány hegedűt vesz kezére
Egy bús nótát húz társinak zenére
Szilágyi³³ és Sákovits a nép közt jár [?] ³⁴
A többi társ köszt komoljan tántzot jár

Szent lörintzi kerületünk szépen ál
Csak Ladányi néha köztünk kujtorgál³⁵
Úgy jár mint az Őszi Rózsa a dér[r]el
Visza lép Somogyba nagy veszteséggel

Éljen Jeszenszki s független pártjai
Ezt kívánja a nemzetnek jövői
Meg szavazunk fel kiáltunk s éltetünk
Jeszenszki a haza fias követünk

32 Egyértelmű utalás a választás, és egyben a levél (vers) keletkezésének idejére.

33 Szilágyi Dezső 1887-ben, a siklósi kerületben kisebbségben maradt, Pozsony I. választási kerületének képviselője lett.

34 Olvashatatlan, kihúzott, javított rész

35 Ladányi György 1883-tól az Istóczy-féle antiszemita párt támogatója. 1887-ben a szentlőrinci kerületben a Függetlenségi és 48-as antiszemita párt jelöltje volt.

Éljen Rúdólf mint hú tron örökös³⁶
Magyar nemzet ő iránta hűségös
Légyen szabad német tót és a magyar
Mert jól tudjuk hogy a magyarnak jót akar

Kiáltsd magyar éljen hazánk királyunk
Minden hartzon hiven melete áljunk
Csak hű légyen igasságos mint Mátyás
Panasz rola ne légyen mint Tisza s más

Éljen Kossúth Éljen anak két fia³⁷
Légyen magyar országunknak lakója
Had temessünk it el hona sirjába
Bús könyeket hulassunk sír halmára

Bagol András

Bagol második levelének már „hordozó anyaga” is jól mutatja az írás keletkezési idejét. A beszámoló egy – „Irányi Dániel, mint az országos 48-as függetlenségi párt végrehajtó bizottsága elnökének sürgönye” című – 1887. június 16-ára, a szentlőrinci választásra nyomtatott röplapjának hátoldalára került. A levél pedig tartalma szerint egyértelműen a június 17-i választás lefolyásáról, eredményéről számol be.

Nagyságos Herman Öttó Órszágos Kepviselő Urnak

Alúl irót 48ass Kóssúth Elvein áló maiglan is ide melékletem azt hogy e hó 17^{ik}én volt a Szentlőrintzi járássunk képviselő választás napja ki tűzve³⁸ ahol Ladányi György Jeszenszki Ferentz Úr elen pártja vala. De minek utana nagy Esőzés miat több hejjeokról kesőbb jötek a választok ki jelölt hejre, De Botyka Betsefa, kis peterd Szt. Örzsébet³⁹ Nagypeterd

Büdösfa Bánfa Dentsházai választó szavazó polgárok nagy számal öszve jötünk egy rész Botykába inét a töbi fent írt kössegekkel Nagypeterden ahol a sok kotsik és a nép tömegesége 1 kiló méter hoszat tartot a menetrend Csak kotsi több volt 100nál aki jön 5. 6. ember szavazo ült az uton mikor az Eső el állt jöt minden felül a nagy tömeg anyira meg szaporodót Jeszenszki párt szavazoi hogy anyit én még nem tudók vólt a sok ejenezés a [?] átal Ladányi [?] népeihez. En meg olvastam Jeszenszki párt ászlajait talál-tam a hej színen 418dikát a Ladányi nepeből hozám jöt egy kórtes, ki alitolag monta hogy 416 szavazoja van mind öszve akor én át kiáltotam, több ászlő[n]k van nekünk mint tik szavazok egy fél óra után jöt a hir Ladányitul fel mondat a szavazasról a hol már az ő nepeből 140 szavazók amiekből az Jeszenszkire. 638 vólt ekor berekesztetet így a nép öszve tért – és Nádassi Kálmány bizotsági tag ki fel kiáltota hogy meg szünt a szavazás egy hangúlag Jeszenszki let a követ ezt kérem a leg közelebi ujságba tetesse ki

Szolgaja Bagol András
48cas nagy kórtes

36 Habsburg Rudolf trónörökös 1889. január 30-án Mayerlingben meghalt.

37 Kossuth Lajos 1894-ben elhunyt, fia Kossuth Ferenc pedig 1895-től már képviselő volt.

38 A dualizmus korában tartott választások közül csak az 1887-ik évben volt lehetséges „e hó” 17-én választásra, mivel ebben az évben a választási időszak június 17-e és 26-a között volt. Az 1892. évi január 29 – február 3, az 1896-os, október 29 – november 4, az 1901. évi pedig október 2 – október 9 közé esett.

39 Ma Nyugotszenterzsébet.

Irodalom

GYÖRFFY I. 1983: Adatok Bagol András botfaragó munkásságához. – In: Ethnographia XCIV (1983) 423-431

MALONYAI D. 1911: A magyar nép művészete. III. A Balaton melléke. Budapest 1911.

MÁNDOKI L. 1978: Bagol András faragványai Pécsett. – In: Somogyi Múzeumok Közleményei III. 263-270

S. KOVÁCS I. 1987: Bagol András faragópásztor. – In: Ethnographia XCVIII (1987) 101-112

S. KOVÁCS I. 2001: Pásztorművészet. In: Kapitány Orsolya-Imrő Judit (szerk.): Somogy megye népművészete. Kaposvár, 2001. 329-372

SCHLEICHER V. 2006: „Kakukktójas” tárgyak a Laczkó Dezső múzeum néprajzi gyűjteményében. – In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 24. 297-311

SZELESTEY L. 1987: Ki volt Bagol András? – In: Élet és Tudomány 1987. 12. 04. 1548-1549

SZELESTEY L. 2010: Bagol András élete és munkássága. – In: Dobogó IX. évfolyam 6. szám 26-27

TANAI P. 2009: Néprajzi gyűjtemény. In: Székely Zoltán (szerk.): Válogatás a javából. A 150 éves győri Xántus János Megyei Múzeum gyűjteményei. Győr 2009. 110-135